

Şiir ve Gelenek Üzerine Konuşmalar/yirmiiki

◆ Adem Konan

Konuşturan: **Tayyib Atmaca**

Kahramanmaraş'ın coğrafya olarak içinde, iklim olarak dışında kalan, geleneksel şiir ve âşık edebiyatının canlı olarak yaşatıldığı Afşin toprağına düştü göbek bağımız. Biraz çocukluk günlerinize gidelim. Şiir yüreğinizde ne zaman kanamaya başladı?

Her şeyin hayal-meyal hatırlandığı o çocukluk yıllarında, şiirin bizi ne zaman sarıp-sarmaladığını; yazma ya da söyleme arzusunun içimizde ne zaman mayalandığını kesin bir 'zaman' olarak tespit edebil-memiz neredeyse imkânsız. Çünkü o dönemler, şâir için bir 'mayalanma' dönemidir.

Fakat çoğu zaman âşıklar, şâirler, belli bir yaştan sonra yeniden o çocukluk günlerine dönerek, hatıralarının arasından, kendilerince önemli buldukları bir veya birkaç olayı 'şiir söylemeye' sebep olarak görür ve gösterirler. Bunun en yaygın örneği ise, âşıkların 'bâde içmesi'dir. Ben 'bâdeli âşık' değilim. Öyle bir 'bâde' içseydim herhalde şiir yazmaya da gerek duymazdım.

Çocukluğumu hekât/hikâyat/lar, türküler, masallarla karışık yaşadım. Ama o çocukluk günlerimin 'türkü yanı' hep ağır bastı.

Bizim oralarda, o zamanlar 'şiir söylemek ya da yazmak' diye yalın bir biçim yoktu. Deyişet, Karacöğlan çıkırmak, türkü çıkırmak, Dadaloğlu söylemek, Köroğlu söylemek, gelin ağlatmak, ağıt yakmak gibi fonksiyonel formlara bürünmüş şekliyle vardı şiir. Yani hayatımızın 'içinde'ydi. Bu sebeple ben şiiri 'hayatımızın içindeki hâliyle' tanıdım.

Bende 'söyleme hevesi' ilkökul yıllarında doğdu, ortaokulda somutlaşmaya başladı.

O zaman ortaokul yıllarınızdan beriye doğru gelelim; Derdiçok, Hayati Vasfi Taşyürek, Hacı Yener, Mahzuni Şerif ve halen bir ulu çınar gibi zamana direnen amcamız Osman Konak ya da bunların haricinde gönlünüze şiir tohumları ekenler oldu mu?

Sizin bu saydıklarınızın yanına, büyük amcam Hâfız Rahmi (Konan), Kul Hamid, Çıtak Ahmet, Abdurrahim Karakoç ve Âşık Mes'ûli Kadir'i de eklemek isterim. Bazılarını şahsen tanıyıp dinlediğim, bazılarını çevremizde söylenen şiir ve türküleriyle tanıdığım bu isimler dışında, radyomuz, zengin bir plaklığımız ve teyp kasetlerimiz vardı ve ben o yıllarda radyo sanatçılarının ve plak ya da kaset çıkarmış olan âşıkların birçoğunu dinleme imkânına sahip oldum.

Gönül toprağına ilk tohumları atan bu şairler ve âşıklar oldu o zaman. Yine o yıllara dönelim. "Ben de onlar gibi şiir yazacağım" demişsiniz mutlaka. Gelenekten beslendiniz, hece şiirler yazdınız ama "hece şiirinde söylenen söylenmiştir" diye düşündüğünüzden mi hece şiirine mesafeli duruyorsunuz?

Evet, şiirle ilk tanışmamı bu isimlere borçluyum. Hepsinden farklı derecelerde etkileniyordum. 'Onlar gibi söylemek'ten öte; bazılarını dinlerken 'beraber söylemek'ten kendimi alamıyordum. Yani onlarla 'aynileşmek'ten söz ediyorum. Hatta o yıllarda Kul Hamid'in bir kaseti vardı, yazdığım şiirlerden ona özenerek bir kaset de ben doldurmuştum.

Hece şiirine hiçbir zaman uzak olmadım. Hâlâ hece şiirler yazmakta ve bunları müstear isimle yayınlamaktayım. Benim gibi, yukarıda isimlerini zikrettiğimiz âşık ve şâirlerin bulunduğu kültür coğrafyasında yetişenlerin hece şiirinden kopması mümkün olmaz diye düşünüyorum. O şiir disiplini sizin ruhunuza işlemişse sizi asla terk etmez.

Ben şiiri genellikle hece ya da serbest vezinle yazmaktayım. Bu iki söyleyiş biçimi benim açımdan bir zıtlık oluşturmuyor. Diğer şiir formlarına biraz uzağım ve daha çok okuyucu olarak âşınayım. Serbest formda yazdığım şiirler de hece şiirinden uzak değil, onun sesi tüm şiirlerimde vardır.

Hece ya da diğer biçimler sadece biçimdir. Asıl olan şiirin kendisi. Şiir çoğu zaman bende biçimiyle beraber doğar. Serbest ya da hece olmasına takılmam.

Aslında bu 'hece şiir-serbest şiir' tartışması, bildiğiniz gibi, bizim edebiyatımızda 19. Yüzyılın sonlarında başlamış ve bu konuda çok şey yazılıp söylenmiştir. Bunları hatırlamak yeterli...

Benim bu konudaki düşüncem; serbest şiir, söyleyiş bakımından yeni imkânlar sunmaktadır. Şiirdeki her duygu ve düşünceyi 'bir kalıba uydurarak söylemek' çoğu zaman 'söylenecek olandan fedâkârlık yapmaya zorlar şâiri... Şâir, bazı şiirlerinde sözden tâviz vermek istemiyorsa bu imkândan yararlanabilir. Ben de çoğu zaman bu imkânı kullanmaktayım.

Hece şiiri bir damadın takım elbisesi gibi her tarafı birbiriyle uyumlu. Bu aynı zamanda bir düzen, disiplin... Bu uyum ve disiplini bilen şairler hangi tür şiir yazarsa yazsın yazdıkları şiir oluyor. Evet, şiiri bir kalıba hapsedmeyelim ama şiirin de insana dokunan bir yanı olsun. Şair biraz da yaşadığı hayatı mı yazıyor, manası çok zaman şairin karnında saklı şiir, okura nasıl dokunur? Ya da konuyu biraz daha açalım, bir şair olarak okuduğumda hiç bir şey anlamadığım bir şiirden şair olmayan biraz şiiri seven ne anlayacak? Siz pencerenzden bakınca nasıl görüyorsunuz?

‘Uyumlu’ kelimesiyle ifade ettiğiniz tanımlamanın üzerinde durulması gerekir diye düşünüyorum. Bu tanımlama doğrudan bizim ‘şiir zevkimizle’ ilgili. Binlerce yıldır işlenerek bize kadar gelen; çeşitlilik, ifade zenginliği, incelik ve zarafet kazanan şiirimizin ana damarı hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerdir. Bizim şiir zevkimizi binlerce yıldan beri bu şiirler oluşturmuştur. Bu sebepten hece ölçüsüyle yazılan şiirler bize her zaman ‘takım elbise gibi uyumlu’ gelmektedir, başka biçimlerde yazılanlarda bu ‘uyumluluğu’ ya da âhengi bulamamaktayız. Yani biz şiiri hep ‘hece ölçüsü’ kıyafetiyle tanıdık, başka bir kıyafetle karşımıza çıkınca şaşırıyoruz, tanıyamıyoruz onu.

Bu tespiti yaptıktan sonra gelelim “Bu uyum ve disiplini bilen şairler hangi tür şiir yazarsa yazsın yazdıkları şiir oluyor” sözünüze. Ben bu sözü şöyle anlıyorum: şiir geleneğimizin içinden gelen, hece şiirdeki derinliği ve âhengi tanımış ve bu şiir zevkiyle yetişmiş şâirler ‘savrulamaz’lar. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun deyişiyle, “Şairim/ Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası/ Ayak sesinden tanırım/ Nerede bir köy türküsü duysam/ Şairliğimden utanırım” duygusuna ulaşmışlardır çünkü.

Şiirin biçimiyle, ‘insana dokunan yanı’nın ilişkisi var ama günümüz şiirinde neredeyse göz ardı edilebilecek kadar azdır. Biraz önce örneğini verdiğim dizeler de insana dokunuyor ama Bedri Rahmi’nin bu şiiri ‘serbest ölçü’ ile yazılmıştır.

Belki şu düşüncemi baştan söylemem gerekirdi; günümüz şiirinin içinde bulunduğu açmazlar öyle derin ve karmaşık ki, şekil problemi bunların yanında neredeyse göz ardı edilebilecek kadar önemsizdir. Sizin, ‘şiirin de insana dokunan bir yanı olsun’ ve ‘mânâsı şâirin karnında saklı’ diye dikkat çektiğiniz açmazların altında yatan sorunlar çok daha büyük ve sadece şiirin yapısına ilişkin sorunlar değil. Bu sorunların kaynağı bizzat hayatımızın kendisi... Yani sosyal ve siyasal olaylar, kültürel parçalanmışlık, beslendiğimiz zihinsel kaynaklar, insani ilişkilerimiz, okuma-yazma çabamız. Bütün bunlar yaşadığımız hayatın tüm alanlarını etkilediği gibi kültür hayatımızı, bir birey olarak şâiri ve şiirimizi de derinden etkilemektedir. Hayatın tüm alanlarında bir iyileşme ve gelişme sağlanırsa, kültürel gelişmeye de bağlı olarak bu gün içinden çıkılmaz zannettiğimiz şiire ilişkin sorunların birçoğu ortadan kalkar. Günümüzde ‘şiirin anlaşılmazlığı’nın, şâirin egosantrizmi ve şiirin yapısıyla olduğu kadar biraz önce saydığım nedenlerle de ilgisi var. Bu yüzden şiirde savruluşumuz devam ediyor.

“Şiirin anlaşılmazlığı”nın diğer bir yanı ise şiirin yapısıyla ilgilidir. Şiir, söz sanatları içinde anlamla ilişkisi en zayıf olanıdır. Şiir bir anlamı aktarma işi değil; anlamı îmâ etme, ihsas etme işidir. Daha anlaşılır söylemek gerekirse, şiir bir anlamı üstü örtülü şekilde dile getirir ya da hissettirir. Şiirin asıl hedefi anlamı aktarmak değil, ona dayanarak yine onu hissettirmek, onu üstü kapalı bir şekilde anlatmaktır. Yunus Emre’nin “Çıktım erik dalına/ Anda yedim üzümü/ Bostan ıssı kakıyp/ Der ne yersin kozumu” ya da Abdurrahim Karakoç ağabeyin “Çelik testereyle kestim suları/ Yıkadım duvara astım suları/ Düşümde düşüme girdim dün gece” şiirini ortalama okuyucunun kaçta kaç anlayabilir. Her iki şiirden de şerh etmeden yani açıklama ve yorum getirmeden anlam çıkaramayız.

Bu kadar konuşmama rağmen sanırım sizin ‘şiirin anlaşılmazlığı’ndan kastettiğiniz bunlar değil. Evet, bu saydıklarım da konuyla ilgili ama sizin söylemek istediğinizin, okuduğumuz şiiri ‘hissetmemizin’, ‘duymamızın’, ‘sezmemizin’ önündeki engeller olduğunu düşünüyorum. Bu engellerin başlıcaları, kültür hayatımızın kelimeler, kavramlar, mazmunlar, deyimler gibi ‘ortak değerler’ üretemez olmasıdır. Bir diğeri ise kültürel parçalanmışlıkta oluşan kültür adacıklarında farklı şiir zevklerinin gelişmesi ve bu çevreler arasında iletişimsizlik olmasıdır. Hepsini toparlayacak olursak; toplum yapımız homojen olmadığı gibi, kültürümüz ve buna bağlı olarak şiirimiz de artık homojen değil. Bizim gibi geleneksel şiir terbiyesiyle yetişmiş insanlar bunu bir ‘kaos ve karmaşa’ olarak tanımlıyor. Bu ihtimâli çok zayıf görmekle beraber, dilerim ki bize kaos ve karmaşa gibi görünen bu süreç şiirimizin kendini yenilemesi ve yeni bir şiir iklimine kavuşmasının işaretleri olsun.

Her sanatta, her meslekte olduğu gibi şiirde de bir usta çırac ilişkisi olmalı mı? Siz böyle bir gelişim sürecinden geçtiniz mi? Bu uzun talimden sonra artık kendi kendinize “yazdıklarım şiir” diye bir kanaate vardığınızda nasıl bir sorumluluk hissettiniz?

İzin verirseniz bu netâmeli sorunuza kısa cevaplar verdikten sonra, bu konudaki kişisel düşüncelerimi biraz daha ayrıntılı olarak açıklamak istiyorum. Şâirlik bir meslek ya da zanaatkârlık olmadığı için ‘usta-çırak’ ilişkisi olmaz. Buna bağlı olarak; çıraklık, kalfalık, ustalık gibi gelişme durakları da olmaz. Şâir şiire yeni başlarken de, daha sonraki zamanlarda da hep ‘etkilenme’ içindedir. Gelelim ‘tâlim’ konusuna; şâirin tâlimi bitmez. Şâir, ilk yazdığı şiirden son yazdıklarına kadar hepsine ‘yazdıklarım şiir’ diye bakar. Sorumluluğa gelince; bu şâirin şiire bakışı ya da başka bir deyişle poetikasıyla ilgili, kendi kendine yüklendiği bir görevdir. Bana göre asıl sorumluluk ‘şiirin hakkını vermek’tir.

Şimdi bu konularda düşüncelerimi biraz daha açıklamak istiyorum. Usta-çırak ilişkisi daha çok âşıklık geleneğimizde vardır. Âşıklığın ise en önemli unsurlarından biri ‘beceri’dir. Âşık bu beceriyi, usta olarak gördüğü âşığın saz çalma ve söyleme tekniğini ondan görerek ve bunu tâlim ederek kazanabilir. Ama şiirde böyle bir şey söz konusu değil. Şiire yeni başlayan bir şâir, herhangi iyi bir şâiri kendine örnek olarak alabilir, onun gibi şiir söyleme denemeleri yapabilir ama eninde sonunda kendi yolunu kendi bulmak zorundadır. Çünkü şiirin ‘öğrenilebilir yanı’ yok denecek kadar azdır ve bu da daha çok biçime ve tekniğe ilişkindir. Şiir ise bunları da içinde bulundurmasına rağmen, bunların üstünde ve daha ötesinde bir şeydir. Şâir, çeşitli şiir tekniklerini kullanma konusunda ustalaşabilir ama ben ‘şiirde ustalık’ olduğuna inanmıyorum. Eğer öyle olsaydı, günümüzde birçok kuruluşun yaptığı ‘şiir atölyeleri’, ‘şiir kursları’ iyi şâirler yetiştirirdi. Her şiir yeni bir keşiftir ve şâir, her şiirinde ‘acemi’dir. Keşfin ustalığı olmaz. Şâir, işi sâdece ustalıkla götürüyorsa orada şiir değil ustalık vardır.

Sizin usta-çırak ilişkisi diye adlandırdığınız süreç, aslında şâirin şiiri tanıma ve kendi şiirini arama ya da ‘şiirin ne olmadığını’ anlama sürecidir. Şâirin hem kendi toplumunun şiir geleneğini hem yaşadığı çağın şiirini iyi bilmesi bu arayış sürecini kısaltır ve şiirde kendi yolunu bulmasını kolaylaştırır.

İşte bu aşamada şâir, kendinden önce bu tecrübeleri yaşamış, şiir zevkine ve bilgisine inandığı bir şâirin rehberliğine ihtiyaç duyabilir. Bu bir mecburiyet değil tercihtir. Fakat bunu usta-çırak ilişkisi olarak tanımlamak üstünkörü bir tanımlama olur diye düşünüyorum. Çünkü şiir söylemek isteyen insanın önünde duran asıl hazine, kendinden önce ortaya konan ‘şiir birikimi’dir. Şâir bir başkasının rehberliğinden, bu hazineyi keşfetme, ona ulaşma ve onu değerlendirme konusunda faydalanabilir. Ben de bu anlamda Ali Akbaş’tan daima şükranla hatırlayacağım çok büyük bir destek ve yardım gördüm. Şiirin ne olduğunu bilmem ama ne olmadığını onunla tanıştıktan, uzun süre şiir sohbetleri yaptıktan sonra anladım. Ve şiirle ilgili kabullerim ve şiire bakışım önemli bir değişikliğe uğradı.

Şiirde, Ahilikte olduğu gibi, herhangi bir meslek kuruluşu ya da o mesleğin piri olarak kabul edilen biri tarafından şâire kuşak bağlama, icâzet verme, ruhsat verme ya da mesleğe kabul edilme gibi bir şey söz konusu olamaz. Ancak şiirlerinin başkaları tarafından beğenilmesi şâir için bir gösterge olabilir. Şâir iyi şiir söyleme olgunluğuna erişip erişmediğini hissedebilir ama bu da nihâyetinde sübjektiftir. Yâni şâirin kendisinin kendi hakkındaki kanaatidir. Ben şiirde ustalığa inanmıyorum.

Üstlendiğim sorumluluğa gelince; bu sorumluluğu şiir anlayışına bağlı olarak kendi kendime üstlendiğimi yeniden hatırlatarak söylemeliyim ki, belli bir birikimden sonra artık kolay beğenmemeye, yazdıklarına eleştirel bir gözle de bakmaya ve söylediğim her kelimenin hesabını önce kendime karşı vermeye başladım. Daha önceleri başkalarının beğenisi de yazdıklarımı değerlendirme konusunda önem taşıırken sonraları kendi beğenilerim önem kazanmaya başladı. Şiirlerimi yayınlama konusunda aceleci davranmamaya ve bunu doğal olarak gördüğüm bir akışa bırakmanın daha uygun olacağını düşünmeye, bunların yanında bir de belki aşırı bir titizlik olarak görülebilecek kadar ‘sâkin yazmaya’ başladım. Şiirin aceleye gelir yanı yoktu.

Az yazan, çok okuyan ve aynı zamanda hayatın sonbaharını yaşayan bir şair olarak “Irmağın Yakarışı” isimli şiir kitabından başka yeni şiir kitaplarınız yayımlanmadı. Daha önce ifade ettiğiniz gibi şiiri tanıdıkça, beğeni kaliteniz yükseldikçe yazmak ve yayımlamak yerine biraz da şiiri içinizde mi yaşıyorsunuz?

Daha önce de belirttiğim gibi şiir yayınlama konusunda, kişisel kabullerime göre ‘acelecilik’ diye tarif ettiğim bir tavır içinde olmadım. Evet, Irmağın Yakarışı’ndan başka şiir kitabı yayınlamadım fakat şiir yazmaya ve bunları yeri geldikçe yayınlamaya devam ettim ve ediyorum. Şiir zevkinin gelişmesine bağlı olarak kolay beğenmemek ya da zor beğenmek yazma süreciyle ilgilidir, yayınlama ile bir ilgisi yok. Benim yayınlama konusundaki tavrım daha çok şuurlu bir tepkidir. Günümüzdeki yazı ve şiirin kullanım şekline bir itirazdır. Yazma konusunda değil ama yayınlama konusunda duyulan hevesi ‘acelecilik’ diye nitelendirmemde belki bu tepkinin de büyük payı var. Ayrıca, insan olarak içinde bulunduğum kültürel

çevre ile bir şâir olarak içinde bulunduğum dünya arasında büyük farklılıklar var. Bazen ölümlere türkü söylüyormuşum duygusuna kapılıyorum bu yüzden. Bu da yazdıklarımı yayınlama konusunda hevesimi törpülüyor. Bir başka önemli sebep de, yazının yayın mecralarında artık bir ‘dolgu malzemesi’ olarak kullanılmasına rıza gösteremeyişimdir. Her eli kalem tutan gibi ben de yazdıklarımı değer veriyorum ama herhalde biraz fazla değer veriyor olmalıyım ki, sözlerimin böyle gelişigüzel kullanılmasına gönlüm razı olmuyor. Sizin gibi yazı ve söze değer verdiğine inandığım birkaç mecra dışında diğer dergi, gazete veya yayın organlarıyla ilişki kurmaktan da kaçınıyorum. Bu nedenlerden dolayı, sizin ifade ettiğiniz gibi ‘şiiri içimde yaşamak’ değil, ‘şiirin içinde yaşamak’ ve yazmakla yetiniyorum. Bir şâir için önemli ve vazgeçilmez olanın ‘şiir’ olduğunu, yazdıktan sonra nasıl olsa bir gün yayınlanacağını ya da kitaba dönüşeceğini düşünüyorum.

Herhalde Mehmet Gözükara ile bana güvenerek “bu arkadaşlar benden sonra da olsa şiirlerimi bir araya getirirler” diye içinden geçiriyorsan bir mahzuru yok. Ya ikimiz de erken göçersek ne olacak? Kaygılarınızı, sitemlerinizi elbette anlıyorum ama zaman çabuk geçiyor! Neyse herhalde zor sorular soruyorum. Tekrar memleketeye dönelim: Uzun süre Elbistan’da yaşadınız, Ankara’ya gidip tekrar döndünüz. Biraz da Elbistan edebiyat mahfilini konuşalım. Cansız Ahmet Güllü, Seydahmet Kutuzman ve o kıraathane sohbetlerini hatırlamaya düşürelim mi?

Beni güldürdün sen de gülesin. Sizin gibi güzel insanlarla arkadaş olduğum için mutluyum. Sanırım iki kitap olacak kadar şiir var elimde. Hatta kitapların taslağı da hazır ama ‘acelem’ yok. Var sen kaygılan... Soruların zorluğu senden değil benden kaynaklanıyor. Sen sâdece bir dala dokunuyorsun ama bende bin dal ırgalanıyor...

1987 yılında öğretmen olarak atandığım memleketim Elbistan’da Hacı Ahmet Güllü (Cansız Hacı-Benim deyimimle Cansız Emmi-), Seydahmet Kutuzman, Avni Doğan, Arif Bilgin, Mustafa Atasayar, Mustafa Türk, Ahmet Kurnaz, Celâlettin Kurt, Hanifi Kara, Necip Olgun, Nezir Keven ve ilgili esnaf ve memur arkadaşların da katılımıyla adını Dergâh koyduğumuz çayevinde sizin de ifade ettiğiniz gibi bir ‘mahfil’ oluştu. Bu öyle tasarlanmış bir şekilde olmadı, kendiliğinden gelişti. Şiir, sanat, edebiyat zaman zaman siyâset sohbetlerimiz oldu. İş dışındaki tüm zamanlarımızı burada geçiriyorduk. Hiçbir planlama yapmadan isteyen yeni yazdığı bir şiiri ya da yazıyı okuyordu. Zaman zaman eleştiri yapılıyordu. Fakat Dergâh’ın en güzel yanı, bizi bir arada tutan şiir ve sanat heyecanıydı. Siz de Sayın Bestami Yazgan ile misâfir geldiğinizde o heyecanı bizimle paylaşmıştınız.

Kendi adıma çok güzel ve hâlâ devam eden dostluklar edindim. Sizinle ortak dostumuz olan Cansız Emmi, Seydahmet Kutuzman ve çok genç yaşta rahmetli olan Nezir Keven’e Allah’tan rahmet diliyorum.

Elbistan’da Ankara ve İstanbul’daki edebiyat mahfillerini aratmayacak bahse konu bu “Dergâh’da Bestami ağabey ile birlikte yediğimiz el enselerin acısından o gece sabahı zor ettiğimizi elbette unutmuyorum. Yıllar sonra bile edebiyat sohbetlerinde sizlerin orada seviyeli sohbetler ve yapmış olduğunuz eleştirilerin ne kadar faydalı olduğunu anlatıyorum. Rahmetli Seydahmet Kutuzman ve Cansız Emmi olmasaydı bizi elense delisi edecektiniz! Neyse bu vesile ile yıllar öncesine gitmiş ve aramızdan ayrılanları rahmetle anmış olduk. Gelelim Elbistan’dan ayrılıp Ankara’ya taşındıktan sonraki yıllardaki maceralarınıza. Kanat, Araf, Sonduvar gibi dergilerin edebiyat dünyasına açılmasında öncülük ettiniz. Biraz da bunları konuşalım. Bu dergiler neden çıktı, neden kapandı?

Sevgili Tayyip kardeşim, benim dergi ve dergicilikle ilgili geçmişim üniversite öğrenciliğimle başlar. İzin verirsiniz, sohbetimizin sınırlarını da zorlamadan Ankara yıllarını biraz da geriden başlayarak kısaca özetleyerek anlatmaya çalışayım. Benim hayatımda kültür, sanat, edebiyat; lise yıllarında içinde bulunduğumuz siyasi çalkantıların da etkisiyle ‘ideolojik mücadelemizin’ bir parçasıydı. Çünkü yalnız şiir ve sanata değil hayatın tamamına o gözle bakıyorduk. Bu tür çalışmalarda bulunmamızın temel motivasyonu bu mücadeleydi. Lise yıllarında hep bu tür şiirler yazıyor; Abdurrahim Karakoç, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Abdulvahap Kocaman, Ozan Arif gibi bu mücadelenin bayraktarlığını yapan ozanları örnek alıyorduk. 1980 ihtilâli olduktan sonra tüm siyâsî partiler ve dernekler kapatıldı. Dergi ve gazeteler yayın hayatına devam ediyordu. Bizler de bu dergi, gazete ve yayınevlerini hem bir buluşma yeri hem de mücadelemizi devam ettirebileceğimiz bir merkez olarak görüyorduk. 1981 yılında Kahramanmaraş Endüstri Meslek Lisesi’ni bitirip üniversite öğrencisi olarak Ankara’ya geldiğimde bu vesileyle dergi ve dergicilikle tanıştım. Bu ortam beni sürekli okumaya; kültür, sanat, edebiyat, siyâset, toplum ve medeniyet meselelerini anlamaya sürüklüyordu. Bu vesileyle okumaya karşı müthiş bir açlık hissediyor, ne bulsam okuyordum. Doğuş Edebiyat ve Töre dergisi çıkıyordu, daha sonra Bizim Ocak dergisini çıkarmaya

başladık. Bu dergileri yaşatmayı, inandığımız değerleri ayakta ve diri tutmak olarak görüyor ve bu uğurda her türlü fedakârlığı gösteriyorduk.

Ankara'ya geldikten sonra liseden hocam ve hemşehrim olan Mustafa Kök ile mektuplaşıyorduk. Mustafa Hoca bir mektubunda, Ali Akbaş diye şâir bir arkadaşı ve aynı zamanda hemşehrimizin olduğunu, adresini de vererek gidip tanışmamı istiyordu. Gidip tanıştım. Ali Hoca Doğuş Edebiyat dergisini çıkarıyordu. Öğrenciliğimin ilk yıllarında Ali Hoca ile az görüşüyorduk ama sonraları daha sık görüşmeye ve başta şiir olmak üzere hemen her konuda uzun sohbetler yapmaya başladık. Bu sohbetler ve okumalarım neticesinde benim şiire bakışım değişti. Sanırım biraz da siyâsî keskinliklerin yumuşamasıyla beraber kültür, sanat, edebiyat ve buna bağlı olarak dergi ve dergiciliğe bakışım da değişti. Slogan dergiciliğini bir tarafa bırakıp 'bağırma'tan ziyâde 'konuşma'ya, 'kavgadan' ziyâde 'düşünme'ye yoğunlaştım. Bu değişimi benim gibi bir grup arkadaşım da yaşadı ve kendi kültür ve sanat anlayışımıza dayalı, estetik değeri ön planda olan yeni bir dergicilik anlayışına dönüştü. Bu ihtiyaca dayalı olarak yeni dergiler çıkarmaya başladık. Mehmet Şeker, Celâlettin Çevik, Atilla Bircan, Cemal Sayan'la çıkardığımız Erguvan dergisi bunun ilk denemesiydi. Yine aynı dönemde İbrahim Öküzücü (Atabey), Mümtaz Sarıççek, Mustafa Çetin ve Mehmet Şaban Şimşek Nilüfer dergisini çıkardılar. Ardından Bahaettin Karakoç Kahramanmaraş'tan bir grup arkadaşıyla Dolunay dergisini çıkardı. Bu derginin basımını Ankara'da yaptığı için, başta Ali Akbaş olmak üzere Adnan Adıvar Ünal, Bayram Bilge Tokel, Şükrü Karaca, Mehmet Şeker ve Cemal Sayan ile beraber bizler de her türlü katkıda bulunduk. Daha sonra Türk Ocakları'nda İdâri Âmirlik yaptığım sırada Türk Yurdu dergisinin 1987'de yeniden çıkarılmasında her türlü görevi üstlendim.

Bu arada Elbistan'da göreve başladım ve 1991 yılında tekrar Ankara'ya geldikten sonra Ali Akbaş, Hüseyin Özbay, Lütfi Şehsuvaroğlu, Abdulkadir Hayber, Naci Bostancı, Kâmil Akarsu, Ali Fuat Bilkan ve Mustafa Tatçı başta olmak üzere geniş bir kadroyla Kanat Edebiyat'ı çıkardık. Ârâf dergisini Mehmet Can Doğan, Cengizhan Orakçı, Cemal Sayan ve Mehmet Fidancı ile beraber çıkardık. Yine Cemal Sayan, Mehmet Fidancı, Durdu Güneş, Celâlettin Çevik, Cengizhan Orakçı ve sonradan Mehmet Can Doğan'ın katılımıyla Sonduvar dergisini çıkardık. Gördüğünüz gibi dergicilik hayatımın epey uzun bir geçmişi ve inişli-çıkışlı bir seyri var. Bu üç dergiyi de, diğer arkadaşlarımızla birlikte o zaman ki sanat anlayışımıza uygun ve bu anlayış çerçevesinde bir edebî ve estetik heyecanla çıkardık. Bu dergiler kurumsal olarak yapılandırılmadıkları için yayın hayatları çok uzun sürmedi. Özellikle kıymeti ve varlık sebebi 'estetik değer' olan edebiyat dergilerinin kurumsal olanları hâric bizim toplumumuzda uzun süre yaşaması neredeyse imkânsız. Çoğunun ömrü, ülkemizde yüzlerce örneği bulunan diğer edebiyat dergileri gibi kısa sürdü ama bana önemli deneyimler kazandırdı. Siz de Güneysu ve Kırâğı dergilerinde bu deneyimleri yaşadınız.

Şiirlerinle ilgili düşünce egzersizleri yaparken aklıma “Pencereler Uzaklara Açılır” Tercüman Gazetesinin şiir yarışmasında mansiyon ödülü alan şiirinizin geldi. Zannedersem 1985 ya da 1986 yıllarında olmalıydı. Şiirin tamamını hatırlamıyorum ama üzerinden 34 yıl geçtiği halde şiirin başlığını hâlâ hafızamda saklamışım. Bu vesile ile seni sorunun arasında o günlere götürerek sohbetimizi renklendirelim istedim. Dergilerin mutfağında çalışmak biraz da yüzlerce şâir/yazarla tanışmaya vesile olur. Bir telefon görüşmemizde “ırmaktaki çakıl taşları bile, yıllarca birbirine sürtünerek o parlak ve pürüzsüz güzelliğe ulaşır...” derken, şairin özgün sesini yakalaması için yüzlerce şiir, hikâyeye, roman okuduktan sonra yazdıkları bir şeye benzer mi demek istiyorsunuz? O zaman şöyle diyelim: Üniversite yıllarınız dâhil dergilerde sunduğunuz maddi manevi katkı size ne kattı, sizden neleri götürdü?

Tercüman gazetesi o zamanlar hem satış rakamları, hem bizim için ifâde ettiği anlam bakımından yayın hayatımızda en önemli günlük gazeteydi. Ben de tam hatırlayamıyorum ama gazete, 1985 ya da 1986 yılında bir şiir yarışması düzenledi. İlk serbest formda yazdığım iki şiiri gönderdim. Sanırım 'Yaralı Ay' isimli şiirle ön elemeyi geçtim, sizin de hatırladığınız gibi 'Pencereler Uzaklara Açılır' şiiriyle mansiyon aldım. Benim o günkü düşünceme göre; yarışmada dereceye girmekten çok, başta Ahmet Kabaklı Hoca olmak üzere edebiyatta yetkin bir heyet tarafından şiirlerimin değerlendirilecek olmasıydı.

'Irmaktaki çakıl taşları bile yıllarca birbirine sürtünerek o parlak ve pürüzsüz güzelliğe ulaşır...' derken dergilerin 'mahfil' olma özelliğini vurgulamak istemişim. Kültür, sanat ve edebiyatın, aynı zamanda edebiyatçının gelişmesi için en elverişli iklimi bu 'mahfil'ler hazırlar. Yüzlerce şâir, yazar, fikir adamı ve onların eserleriyle iç içe olmak bana 'kargadan başka kuş olduğunu' da öğretti. Bir gölde yüzerken denizlere açılıyorsunuz. Fikir ve sanatta, özelde de şiirde kendinizi yeniden inşâ etmenize, her şeyden önce yaşadığınız çağın ruhunu yakalamanıza katkıda bulunuyor. Kaldı ki bizim toplumumuzun edebî mirası-

nın önemli bir kısmı sözlü kültürle günümüze kadar gelmiştir. Dergilerin aynı zamanda sohbet ortamları olması da şâire bu bakımdan eşsiz bir imkân sunuyor. Bu bakımdan şâir, Türk şiirinin bu eşsiz hazinesine ve o yüksek şiir zevkine bu tür ortamlarda daha kolay ulaşabiliyor. Daha önce de söz ettiğim gibi, sizi ülkenin entelektüel birikimine ulaştırıyor. ‘Şâirin özgün sesini yakalaması’, sizin de dikkat çektiğiniz gibi bu birikime sahip olmasıyla mümkün. Cemil Meriç, dergiler için şöyle der; “Kitap fazla ciddî, gazete fazla sorumsuz. Dergi hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür. Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; **dergi bir zekâlar topluluğunun** (Vurgu bana ait).”

Dergiler hem entelektüel açıdan, hem şâir olarak bizim nesil için ‘okul’du. Dergilerin hemen her kademisinde bulunmak sanat ve düşünce gelişimim açısından bana çok şey kazandırdı. Kültür ve medeniyet meselelerini, dili, dilin imkânlarını ve gelişmiş bir şiir zevkini dergilerle tanıdım. Ne getirip ne götürdüğü’nün derli toplu bir değerlendirmesini yapmadım ama ‘bir verdiğimiz bin verdi’ demek mümkün.

Sohbet güzel gidiyor ama dergide şairlere ve başka yazılara da yer vermek adına son bir soru ile sohbeti sonlandıralım istiyorum. Günümüzde hemen hemen her gün şiir yarışmaları yapılıyor, yüzlerce dergi çıkıyor. Bir taraftan kendini yarışmaya hazırlayan şairler, diğer taraftan “benim de bir dergim olsun” düşüncesiyle çıkan dergiler çıkmaya başladı. İrtifa mı kaybediyoruz yoksa şiiri ve dergiyi ciddiye almıyor muyuz?

Şiir yarışmaları da dahil olmak üzere çeşitli sanat organizasyonları, kültür hayatımıza dikkate değer bir canlılık kazandırmasının yanında; sanatçıları teşvik etmek, onlara maddi destek sağlamak ve toplumda sanatsal duyarlılık oluşturmak bakımından önemli organizasyonlardır. Fakat günümüzde düzenlenen bu tür etkinliklerin büyük bir kısmı bu amaçlara hizmet etmek bir yana bir ‘okul müsâmeresi’ ciddiyetine bile sahip değil. Hatta hangi amaçla yapıldığını çoğunlukla yapanlar bile bilmiyordur. Benim de içinden geldiğim sağ kesim, elinde bulundurduğu maddi imkânları, genellikle sol kesimin kurumsallaştırdığı bir takım sanat faaliyetlerini taklit etmekte kullanıyor. Taklitçilik ruhumuza işlemiş. Fikir ve sanat hayatımız bir derinleşme, gelişme ve yenileşme çabası içinde değil. Burda da kolaycılığa kaçıyoruz. Günümüzde kültürel hizmeti; üniversiteler, kaymakamlıklar, belediyeler gibi çeşitli kuruluşların elde ettiği maddi kaynakları da kullanarak hikâye, resim, müzik ya da bir şiir yarışması düzenlemekten ibaret olarak görüyoruz. Bir de bu imkânlarla birkaç kitap ya da dergi çıkarınca dört başı ma’mûr bir kültür hayatımız oluyor. Çünkü kuruluşlarımız kınayı bol bulmuştur, biraz da kültür ve sanat hayatına sürmelidir ki bu yoksulluğumuzu örtsün. Ülke olarak üzerinde düşünülmüş, tartışılmış ve uygulamaya konulmuş bir kültür politikamız yok. Bizim kültür ve medeniyete bakışımız sadece maddi kalkınmayı sağlamakla sınırlı. Maddi zenginliğe ulaşınca insana, hayata, sanata, kültüre ve medeniyete dair ne kadar problemimiz varsa hepsinin birden çözüleceğine inanıyoruz. Zihin ve gönül dünyamız suyu çekilmiş pınarlar gibi biz ‘görüntü’yle meşgulüz. Bizim için her şey görüntüden ibaret. Şiir de buna dâhil. Şahsiyet değil şahsılık, ferdiyet değil ferdilik peşindeyiz. Kültür ve medeniyete ait yüksek değerlere açılan tüm kapılarımızı sımsıkı kapattık, ışık sızıyor. İlmimiz ‘intihâl’den, sanatımız ‘taklit’ten öteye geçmiyor. Yarışmalarımız da ‘taklit’. Bu düşünce ve duygu yoksulluğu içinde elbette şâirlerin önemli bir kısmı ‘yarışmaya hazırlanır’, dergilerin çoğunluğu ‘benim de bir dergim olsun’ diye atılır yayın hayatına. Şiir işi şuur işidir. Biz şuuru mu kaybettikçe irtifa kazandığımıza inanıyoruz. Şiir ve dergiden önce biz kendimizi ciddiye almıyoruz çünkü ‘kendimiz yok’uz. Şahsiyet olmak bu bakımdan hayâtî bir meseledir. Fakat öyle bir ‘düzenek’ kurmuşuz ki toplum hayatına; bu düzeneğin ağzından giren ‘şahsiyet’ öbür tarafından katıksız bir ‘şahsiyetsizlik örneği’ olarak çıkıyor. Özellikle şâirin kendini bu ‘kişisizleştirme düzeneğinden’ koruyabilmesi için büyük bir dikkat ve şuurlu bir gayret göstermesi gerekiyor. Şâir bu dikkat ve gayreti gösteremezse birilerinin ‘yarıştırdığı’, birilerinin ‘okuşturduğu’ bir takım ucuzluklardan ve hep ‘birilerinin’ himâyesiyle bir yerlere tutunma çabasından öteye gidemez. Toparlayarak özetlemek gerekirse; şâir de her insan gibi ‘önce şahsiyet’ olmak zorunda. Şahsiyet teşekkül etmeden yazdıklarımızdan da, yayınladıklarımızdan da, yarışmalarımızdan da, dergilerimizden de hayırlı ve güzel sonuçlar elde edemeyiz. Kısaca şahsiyetsizlik elinin değdiği her işi ifsâd eder.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen Türk şiirinde sayıları az da olsa, kişiler ve çeşitli gruplar olarak şiiri ciddiye alan; insanın içini ferahlatan, yüz ağartan ve ortaya güzel eserler koyanlar var. Ben onlara bakarak umutlanıyorum ama genel kültür ve sanat hayatımıza bakarak iç geçiriyorum. İnşallah üstümüze çöken bu karanlıktan sıyrılır ve yeni ufuklara doğru koşarız.

